

Møntens to sider

Af Marianne Nørregaard

En af de fortællinger, jeg holder af i kristendommen, er "Skattens mønt". Som bekendt tror farisæerne, at de kan sætte en fælde for Jesus ved at bede herodianerne spørge ham, om man bør give kejseren skat. Fælden består i, at han enten skal svigte kejseren eller Gud. Jesus undviger fælden ved at bede om en mønt, som han holder frem imod dem med ordene: "Hvis er det billede på mønten?" Og da de svarer: "Kejserens!" siger Jesus: "Giv kejseren, hvad kejserens er, og Gud, hvad Guds er!" Dermed angiver han, at der er tale om to forskellige forhold, og at man skal skille tingene ad. Han var en klog mand, Jesus.

Problemet med at skille de to ting ad, finder vi også i dag.

Fundamentalismen er - hvis man skal tro dagspressen - et voksende problem. At definere, hvad fundamentalisme er, er imidlertid ikke så let, som man skulle tro, når man ser på, hvor meget der tales om det. Det bliver jævnlige præsenteret som et spørgsmål om at læse en hellig tekst bogstaveligt og tage alt i denne tekst for pålydende, uanset om den hellige tekst er Biblen eller koranen eller andre tekster. Det er nu ikke hele sandheden; hellige tekster indeholder ofte helt modsatrettede direktiver, som det ikke lader sig gøre at forene. For eksempel fremhæver moderate muslimer ofte koranens krav om respekt for kvinden, men samtidigt opstilles der regler, for flerkoneri, der ikke har noget at gøre med respekt for kvinden. Det er således ofte ikke muligt at tage en religiøs tekst "bogstaveligt".

Fundamentalisme er snarere en bestemt måde at udvælge det, man ønsker at lægge vægt på i en religion - og så tage den del af teksten, man har udvalgt, meget bogstaveligt. Nogle kristne fundamentalister vælger for eksempel buddet om, at man ikke må slå ihjel, og finder, at Gud med dette bud forbyder fri abort. Nogle af de mest rabiate går så langt, at de gerne slår abortlæger og sygeplejersker ihjel for at understrege deres pointe. De tager dermed Biblens bud om ikke at slå ihjel mindre bogstaveligt, når det er deres egne handlinger, der er til diskussion.

Det er derfor ikke et spørgsmål om at læse teksterne bogstaveligt. Der er tale om udvælgelse af bestemte tekster, som passer ind i en bestemt måde at se verden på.

Det er måske det, der er kernen i fundamentalismen; at den enkelte vælger et verdensbillede, som alt andet - religiøse tekster, landets politik og andre menneskers adfærd - skal rette ind efter. Når først verdensbilledet er valgt eller fastlagt, kan det ikke ændres og ikke undergives diskussion. Dermed sker der også det, at fundamentalismen ønsker at sætte sit verdensbillede igennem på alle aspekter af livet over for alle andre.

De aspekter, hvor man blandt andet ser fundamentalismens forsøg på at gøre sit verdensbillede altdominerende, er politik, videnskab og kunst.

I politikken ser man det derved, at alle regler i samfundet efter den fundamentalistiske opfattelse skal indrettes efter en bestemt religiøs opfattelse. Sharia-lovgivning er et eksempel; alt, familieret, skatteret, selv færdselsloven skal indrettes i overensstemmelse med et bestemt religiøst billede. Således findes der muslimske lande, hvor kvinder ikke må være fører af en bil, fordi det strider mod det religiøse verdensbillede. Den danske helligdagslovgivning er også en reminiscens fra den tid, da Danmark indrettede alt i samfundslivet efter den kristne tro.

Når det kommer til viden og forskning ser man religiøse skoler, for eksempel kristne friskoler, der ikke mener, at børnene behøver at lære om Darwin, men kun behøver at høre om Biblens

skabelsesberetning.

Også kunst kan blive udsat for religiøs ensretning; sikker har i England fået forbudt et teaterstykke, fordi det stødte dem i deres religiøse følelser.

For fundamentalismen er religionen dermed ikke bare en vejviser for den enkelte, når denne skal finde sit personlige ståsted i politik eller finde ud af, hvilken slags kunst man ønsker på væggene. Religionen kan heller ikke bare indrettes efter den nye viden, som forskning og videnskab måtte finde frem til - tværtimod må man styre forskningen, så den ikke finder frem til forhold, der kan forstyrre det allerede vedtagne verdensbillede. Fundamentalismen står dermed i vejen for fremskridt og vækst.

Spørgsmålet er, om unitarisme kan bidrage med et svar på disse problemer.

Unitarer roser sig gerne af, at vi netop ved, at religion er undergivet forandring; ja vi ser det som en styrke ved vores tro, at den inkorporerer forandringen i sig. Vi lægger vægt på det personlige ansvar og på at opretholde et verdensbillede, der er i overensstemmelse med videnskaben. Dermed kan unitarer som udgangspunkt godt finde ud af at skille tro og politik og tro og videnskab.

Spørgsmålet er, om det nu også er helt rigtigt.

Jeg vil derfor gerne opholde mig et øjeblik ved spørgsmålet om, hvad tro så egentligt er; det er forudsætningen for, at finde ud af, hvad tro kan bruges til - eller ikke bruges til.

Man kan naturligvis ikke definere "tro" som begreb, men man kan gøre sig nogle tanker om, på hvilket område tro efter den unitariske tilgang hører til. For mig at se, hører tro til på samme område som kærlighed og venskab; troen hører til på følelsernes område. Og følelser er personlige og individuelle.

Når man har et nært venskab med en anden, er der en række følelser, der er involverede; omsorg, glæde ved at være sammen, interesse for hinanden mv. Disse følelser er personlige på den måde, at der ikke er andre, der føler det samme for min ven, som jeg føler - og jeg kan ikke føle for min ven på andres vegne. Den eneste, der kan føle min omsorg, interesse mv. for min ven, er mig. Andre kan føle omsorg og interesse for min ven på deres måde, men mine følelser er personlige og individuelle.

På samme måde med tro; den tro, jeg har, er personlig og individuel; jeg kan kun tro på egne vegne og ikke bestemme, hvordan andre skal tro.

På den baggrund bliver det også klart, at troen ikke kan lede et helt samfund politisk eller videnskabeligt - ligeså lidt som følelser af venskab eller kærlighed kan gøre det.

Det betyder ikke, at den enkelte ikke kan være ledet af troen som overordnet udgangspunkt i det, man gør og mener, også politisk. Man kan bare ikke forvente, at andre skal have de samme følelser og skal synes, at det er en god idé at lade hele samfundet indrette på netop den måde, som man selv føler er den rigtige. Her må man i højere grad lade fornuften råde.

Gør unitarer da det - lader fornuften råde? Det siger vi jo, at vi gør. Alligevel kommer jeg nogle gange i tvivl, om unitarer er helt så gode til at skille tro og politik og tro og videnskab, som vi selv synes.

Det der bringer mig i tvivl, er blandt andet vores diskussioner om, hvorvidt kirken bør engagere sig mere i samfundsmæssige spørgsmål. Vi siger jo, at en væsentlig del af unitarismen er, at vi lægger vægt på handlinger - vi understreger gerne sammenhængen mellem tro og handlinger. Dette fører nogle unitarer til den opfattelse, at så bør kirken også handle; også på det politiske område. Vi bør støtte Amnesty International, vi bør være mod krigen i Irak eller støtte andre - helt bestemt gode - formål.

Men når vi siger, at vi lægger vægt på handlinger, må det - da tro er noget individuelt - være individuelle handlinger, vi lægger vægt på - eller handlinger, som flere unitarer går sammen om at

udføre som følge af deres individuelle tro - men det kan ikke være kirken som kirke, der står bag handlingerne. Opgaven med at finde ud af, hvad hver enkelts individuelle tro må føre til, må overlades til - netop den enkelte.

Det følger vel også allerede af det forhold, at netop unitarismen understreger den enkeltes ansvar. Jeg har altid syntes, det var underligt at høre nogen sige, at kirken skulle fortælle folk, hvad de skal mene politisk - al den stund, at kirken netop ikke vil fortælle folk, hvad de skal mene religiøst. Hvis man overlader det vigtigste - troen - til den enkeltes samvittighed og tror på, at den enkelte kan finde sin egen vej, bør man så ikke også kunne overlade til den enkelte at finde vej politisk?

Efter min mening må unitarer sørge for at adskille religion og politik. Vi kan ikke drive politik som kirke - men selvfølgelig som enkeltpersoner.

Endelig kan handlinger jo også være noget andet end politiske handlinger. Jeg synes, politiske handlinger ofte nævnes som noget, der kræves af unitarer, hvor jeg synes, at man måske i højere grad skal understrege dagligdagens handlinger - venlighed overfor den, der trænger til det, omsorg og lydhørhed for andre i dagligdagen. Unitarisk tro fører ikke nødvendigvis til politisk handling. Det afhænger af den enkelte.

Vi må derfor passe på at adskille tro og politik. På samme måde må vi sørge for at opretholde adskillelsen mellem tro og videnskab, som vi siger, vi gør. - Men gør vi det?

Nogle unitarer refererer til tider til en ny teori, der går under navnet "intelligent design". Teorien er et opgør med Darwins teorier. Darwin hævdede, at udviklingen af alle skabninger på jorden var sket gradvist ved evolution, således at skabningerne havde tilpasset sig en bestemt levevis ved at udvikle færdigheder og former på en bestemt måde. Dette udgjorde for 100 år siden et stort problem for den kristne kirke, der troede bogstaveligt på Biblens beretning om hele verdens skabelse på 6 dage. Man kan stadig finde denne fundamentalistiske kristne holdning blandt andet på bestemte kristne skoler, der insisterer på at undervise børnene i Darwin og Biblen som "sideordnede" teorier om verdens opståen. Det kan man naturligvis ikke; Darwins teori er en naturvidenskabelig teori, Biblen bygger på tro.

Imidlertid har nogle kristne kredse fundet det på tide at forlade Biblens ord - i hvert fald som en direkte beretning om, hvad der skete. Man har i stedet udformet, hvad man kalder en "videnskabelig" teori, i følge hvilken Darwin sådan set havde ret - arterne på jorden har udviklet sig evolutionært. Men - og her er det store "men" - det er sket efter guddommelig indgriben. Udviklingen, som Darwin og andre videnskabsmænd og - kvinder efter ham har kunnet beskrive er godt nok sket evolutionært, men selve denne evolution har ikke kunnet ske ved tilfældighedernes spil - der må simpelthen være en guddommelig indgriben et eller andet sted.

Hvad skulle der nu være galt med at tro på sådan en guddommelig indgriben? Ingenting - tværtimod - jeg tror selv på det. Netop en salme som "Op al den ting, som Gud har gjort" er udtryk for den religiøse opfattelse, at gud har haft en finger med i spillet i verdens skabelse og videre færd fremad. Den er samtidigt et udtryk for den undren og taknemmelighed overfor livet, som i hvert fald jeg kun kan se som en religiøs følelse.

Så hvad er der galt med tanken om "Intelligent Design"?

Det, der er problemet, er, at det præsenteres som en videnskabelig teori - ikke som en religiøs opfattelse. Der sker en sammenblanding af religion og videnskab - fundamentalismen sniger sig ind ad bagdøren.

Det er her, en af unitarismens opgaver ligger i fremtiden; at stå fast på det, der hele tiden også for 100 år siden var unitarismens opgave; at skille tro fra videnskab, at gøre sig klart, hvad der er tro og hvad der er videnskab. Og ikke lade sin tro stå i vejen for at opfatte eller udvikle videnskabelige fremskridt.

Der går en lige linie fra Det Fri Kirkesamfunds (som var Unitarisk Kirkesamfunds navn indtil 1992) kamp for ikke i troens navn at have pligt til at tro på jomfrufødsler og kødets opstandelse til de principper, vi hylder i dag, hvor vi "tilstræber overensstemmelse mellem religiøse, filosofiske og videnskabelige opfattelser".

Derfor mener jeg heller ikke, at teorien om "Intelligent Design" er i overensstemmelse med unitarismens værdigrundlag - i hvert fald ikke så længe, det hævdes, at der er tale om en videnskabelig teori.

Verden er blevet sværere at leve i; globalisering opfattes af mange som en trussel, mennesket står overfor en række udfordringer til vores opfattelse af, hvordan verdensrummet er sat sammen, etiske dilemmaer opstår når videnskaben finder nye måder at gå livet i bedene. Det er derfor forståeligt, at der er dem, der ønsker et sikkert fundament at leve deres liv på, og som derfor vælger fundamentalismen i en eller anden form; som en bogstavelig tro på dele af en hellig tekst eller som en opdateret version som Intelligent Design - teorien.

Som unitarer står den vej ikke åben for os; vi ønsker at bruge fornuften - samtidigt med at vi føler tillid til en guddommelig kraft, en gud eller en overordnet mening med det hele. Det gør, at vi må være bevidste om, hvordan både "tro og politik" og "tro og videnskab" kan og skal adskilles.